

LA JORNADA CONTINUA I L'ÈXIT ESCOLAR

Últimament la comunitat educativa ha obert un debat sobre la Jornada Continua i des d'ADIDE-PV, associació professional d'inspectors i inspectores al País Valencià volem plantejar uns posicionaments, explicitats a les XIII Jornades de la Vall d'Uixó de l'any 2015, que ajuden de decidir sobre l'esmentat debat.

1.- La família, la cura, la formació, el món laboral, la vida social i l'oci conviuen en conflicte. En el rerefons hi ha un ordre social generador de desigualtats i de dificultats per al desenvolupament de la vida diària.

2.- Els canvis de la modernitat, feina, família i escola han esdevingut tres espais en tensió, en un camp conflictiu format per individus amb recursos i posicions de poder desiguals, que tracten de buscar les solucions que més s'ajusten a les seues necessitats i interessos.

3.- La jornada escolar és una construcció social, hereva d'una tradició històrica que l'ha vinculat a l'evolució del temps laboral.

4.- El debat internacional sobre els horaris escolars s'ha abordat des de tres perspectives diferents :

- L'ordenació del temps dins la jornada escolar. L'adequació de l'escola als ritmes propis de cada etapa de creixement de l'alumnat, que busca augmentar el rendiment escolar i reduir els problemes d'atenció i fatiga.
- L'articulació del temps escolar amb el temps familiar i el social. La jornada escolar, el calendari escolar i els dies de vacances estan en el centre d'una contradicció creixent entre el temps de l'escola i el del seu entorn social.
- La integració del temps lectiu i no lectiu i el paper dels espais escolars a l'hora d'afavorir l'èxit educatiu de l'alumnat

A partir d'estes perspectives amb diferents objectius, procediments i resultats, la majoria de les reformes educatives s'han dirigit sobretot a reorganitzar i ampliar el temps d'estada de l'alumnat en els centres escolars, amb l'objectiu de procurar adaptar l'escola a la realitat social actual.

ASSOCIACIÓ D'INSPECTORS D'EDUCACIÓ DEL PAÍS VALENCIÀ

5.- La discussió, caracteritzada per l'oposició d'interessos particulars, ha resultat parcial —atès que ha oblidat el caràcter social del temps educatiu— i vàcua —atès que s'hi han utilitzat arguments poc rigorosos.

6.- Des d'ADIDE-PV pensem que el debat és pobre en continguts, proposem deixar de tractar la controvèrsia horària com una qüestió exclusivament pròpia dels centres educatius per passar a considerar-la un element central del model educatiu i social.

7.- La necessitat de redefinir uns temps socials que proveeixen el conjunt de la societat d'un benestar més gran demana solucions i accions polítiques transversals, flexibles, desincronitzades i facilitadores de la gestió de la vida quotidiana, i requereix actuar des d'una visió global: els temps escolars i, en genèric, els temps de l'alumnat són indissociables dels temps social.

8.- Cal analitzar els efectes socials dels diferents tipus d'horari escolar; posar de manifest la responsabilitat dels diferents agents en la configuració del temps de l'alumnat, i, a escala més gran, preguntar-se com hauria de ser la governança dels temps socials.

9.- Pensem que conèixer les experiències i les avaluacions corresponents que s'han dut a terme en els últims deu anys en diversos països, així com identificar els resultats d'èxit és essencial per enriquir el debat sobre la jornada escolar, introduir elements nous de reflexió i oferir idees per reorientar la discussió.

10.- Hem de revisar les aportacions de la literatura científica i l'anàlisi d'algunes actuacions educatives que es caracteritzen per promoure l'èxit educatiu i la inclusió social a través de diferents formes d'organització social del temps de l'alumnat. "... No hi ha un sol estudi que concloga que la jornada contínua produïx millors resultats en el rendiment dels escolars que la jornada partida» i va afegir que «hi ha unes quantes investigacions que sí que demostren el contrari encara que no siguen suficients per a decantar-se per una o altra». No obstant això, sí que va indicar que la jornada matinal augmenta la fatiga dels alumnes... “

11.- A Europa el model més habitual és el de jornada partida amb un descans per al dinar. La durada del descans varia significativament per països. La majoria tenen jornades que comencen a les 8.00 i acaben entre les 14.00 i les 16.00 hores, amb una pausa per dinar d'entre mitja hora i una hora aproximadament

ASSOCIACIÓ D'INSPECTORS D'EDUCACIÓ DEL PAÍS VALENCIÀ

(per exemple, Dinamarca, Finlàndia, Suècia, Anglaterra, Irlanda, Noruega o Holanda). França i Espanya, on l'interval per dinar és més llarg, acaben a partir de les 16.30 hores, tot i que a França la jornada lectiva és més llarga, perquè compacten l'horari lectiu en quatre dies a la setmana. No obstant això, en una part important de països on la jornada lectiva acaba a primera hora de la tarda, l'horari d'estada al centre escolar s'allarga habitualment amb la programació d'activitats fins a les cinc de la tarda (Bèlgica, Dinamarca o Noruega en són exemples). Altres països tenen jornades mixtes, és a dir, amb alguns dies amb jornada partida i d'altres amb jornada intensiva de matí (Luxemburg, Bèlgica i Holanda).

La jornada contínua matinal sense pausa per dinar és menys freqüent i en el nostre entorn més proper es dona en alguns centres de Grècia, Portugal i Itàlia, i de manera més generalitzada als països germànics (Alemanya, Suïssa i Àustria). També es pot trobar en alguns dels països més recentment integrats a la Unió Europea, com ara els de l'Est. És, tanmateix, un model en retrocés: alguns d'ells, com ara Alemanya o Suïssa, s'estan qüestionant la idoneïtat d'aquest tipus de jornada, a la qual s'associen problemes com la persistència de resultats acadèmics baixos, l'accentuació de desigualtats en el temps fora d'horari lectiu, les dificultats per articular els horaris escolars i els familiars, i el fre al desenvolupament professional de les mares.

Estos plantejaments es fan a partir de la investigació feta per Elena Sintés Pascual (2001): [*A les tres a casa?. L'impacte social i educatiu de la jornada escolar contínua*](#) Fundació Jaume Bofill. Informes Breus 40. Educació. Barcelona.

En eixa línia, doncs les evidències analitzades en aquest estudi demostren que la jornada contínua matinal amb tancament de centres a la tarda és especialment perjudicial per als alumnes d'entorns socials amb pocs recursos econòmics, culturals i socials. També s'ha vist que perjudica les famílies que viuen en municipis amb poca oferta d'activitat extraescolar de qualitat i accessible, i des d'eixe informe fem nostres les següents propostes:

- 1.- La jornada escolar en l'educació bàsica, s'hauria de dissenyar amb un nou protocol que garantísca la prestació d'un servei públic equivalent al de la jornada partida sense costos addicionals per a les famílies.

ASSOCIACIÓ D'INSPECTORS D'EDUCACIÓ DEL PAÍS VALENCIÀ

2.- Les condicions d'aplicació de la jornada contínua en l'educació bàsica basades en un model amb garanties d'equitat requereix aportar recursos econòmics públics de què, en el context actual de desinversió educativa, sembla impossible poder disposar.

3.- La compactació de la jornada no és, en si mateixa, una garantia de millora ni dels resultats educatius ni dels problemes associats a l'escolaritat. Les evidències demostren que compactar la jornada no solament no resol els problemes de la jornada partida sinó que accentua alguns problemes ja existents, i que és particularment lesiva per a alguns sectors socials.

4.- La solució als inconvenients de l'horari partit no vindrà del bracet de la jornada contínua. Cal replantejar la jornada escolar en benefici de tot l'alumnat, amb noves formes d'organització del temps a l'escola i a la societat. Aquest hauria de ser el punt de partida d'un nou debat sobre els temps educatius i socials.

Doctor Gonzalo Pin (Jefe de la Unidad de Sueño de Valencia)

“A primera hora és quan més alumnes somnolents hi ha, i amb més dificultat de concentració, un estat que millora al final del matí i durant la vesprada, la qual cosa pot orientar cap a com s'hauria d'organitzar el calendari escolar”. Demana retardar una hora l'entrada al centre, com ja han fet a Alemanya i EE.UU., i recomana programar activitats físiques a primera hora perquè desaparega la melatonina, que afavorix el son, i aparega l'adrenalina.” ([“El relotge dels alumnes”](#) (A. Castillo))

5.- Aquest replantejament hauria de partir de la distinció entre la jornada laboral del professorat i l'horari de l'activitat educativa, , condicionant-la a plans de formació, coordinació, i altres activitats docents sense alumnes, i buscant noves fórmules que satisfacen els interessos professionals del professorat sense condicionar la jornada escolar.

6.- S'ha de treballar en projectes d'integració del temps lectiu i no lectiu, construint xarxes que incloguen les administracions locals, els agents socioeducatius de l'entorn i les famílies. Els projectes avaluats demostren que situar l'escola al centre de la comunitat, implicar-hi —i coresponsabilitzar-hi— les famílies i els agents educatius i socials, i cercar una equitat educativa més gran són estratègies positives en la millora de l'èxit educatiu.

ASSOCIACIÓ D'INSPECTORS D'EDUCACIÓ DEL PAÍS VALENCIÀ

7.- Qualsevol modificació dels horaris escolars que no s'acomode a la resta d'horaris socials no fa altra cosa que agreujar un problema social: incrementa les desigualtats que es deriven de la posició social de cada família i repercuteix en dificultats laborals per als progenitors, sobretot per a les mares, que són les que més sovint solen adaptar la vida professional a les necessitats familiars. Com a conseqüència, la reflexió sobre els temps educatius s'ha de fer des d'un punt de vista global.

8.- L'objectiu de l'èxit escolar requereix redefinir els temps socials i arribar a solucions que integren polítiques educatives, econòmiques, laborals i socials.

Tot sembla indicar que la solució als problemes d'articulació dels temps educatius, familiars i laborals no passa per modificar els horaris de l'alumnat unilateralment, sinó que la peça clau que desencaixa el trencaclosques és el temps dels adults.

L'experiència internacional indica que per contribuir a fer que pares i mares puguin dedicar-se als seus fills i filles (disposar de més temps en família i millor) s'han de desenvolupar polítiques de reorganització social del temps, entre les quals hi ha els serveis de suport a la família i la infància, la flexibilització del temps laboral i el foment de la coresponsabilitat dels pares i les mares en la cura i l'educació dels fills i filles.

Tota esta reflexió es fa per al general coneixement del posicionament que adopta ADIDE-PV.

Castelló de la Plana, 8 de març de 2016

Dia Internacional de les dones

President d'ADIDE-PV

Signat: Vicente Domenech Querol

ASSOCIACIÓ D'INSPECTORS D'EDUCACIÓ DEL PAÍS VALENCIÀ

Els pediatres contra la jornada contínua. La Societat Valenciana de Pediatria traslladarà a la Conselleria d'Educació, a través del Col·legi de Metges de València, el seu malestar pel [previsible canvi en l'horari dels centres](#) escolars. I és que els facultatius tenen seriosos dubtes que el nou sistema siga el millor per als escolars, nutricionalment parlant, ja que obligarà els xiquets a menjar **massa tard**.

La situació afecta especialment els més menuts. «Els pediatres recomanem que mengen entre les 12 i la 13 hores com molt tard i que els més majors ho facen entre les 13 i les 14 hores», assenyala Pilar Codoñer, presidenta de la Societat Valenciana de Pediatria. Amb la jornada contínua en principi les classes es donaran de manera intensiva des de **les 9 fins a les 14 hores**. «Açò suposa que hi haurà xiquets que almenys fins a les 3 de la vesprada que arriben a les seues cases no menjaran». Una situació, que segons el parer de Codoñer, va en contra de tots els esforços que els pediatres estan realitzant des de fa anys per a previndre l'obesitat infantil. «Sempre hem recomanat que els escolars facen un desdèjuni molt fort, amb cereals, llet i fruita i que a mitjan matí facen un xicotet esmorzar, a base de fruita o iogurt, que els permeta arribar fins a l'hora del menjar, que en cap cas ha d'anar més enllà de les 14 hores per als més majors».

En este sentit, la presidenta de la Societat Valenciana de Pediatria alerta que [la jornada](#) contínua «planteja que l'escolar passe moltes hores sense menjar» i es pregunta com ho faran els centres. «Si la solució passa perquè a mitjan matí els donen un entrepà enorme per a aguantar fins a migdia, açò és totalment contraproductiu per a la prevenció de l'obesitat».

Codoñer, qui divendres passat va participar en unes jornades sobre pediatria celebrades en el Col·legi de Metges d'Alacant, no va voler entrar a valorar els suposats beneficis que sobre els menors té l'horari intensiu. «No entre a qüestionar aspectes com el rendiment, la qual cosa sí que afirma és que per salut el xiquet **no pot estar tantes hores sense menjar i si menja** quelcom en el col·legi, que es faça bé, no que se li done un enorme entrepà a mitjan matí i ja està». Els centres escolars, afig, «han de garantir» que els alumnes mengen adequadament.

Precisament la nutrició està sent en els últims anys el gran cavall de batalla dels pediatres al nostre país. El 34% dels menors en edat escolar té ja sobrepès i Espanya s'ha convertit en un dels països europeus en què este problema és més apressant. D'ací la insistència dels professionals que diàriament tracten la salut dels menors. «Sempre insistim en el fet que els xiquets han de fer cinc menjars i no passar massa hores sense menjar. Estes menjars han de ser a més equilibrades per a previndre l'obesitat i el sobrepès», explica la presidenta de la Societat Valenciana de Pediatria.

ASSOCIACIÓ D'INSPECTORS D'EDUCACIÓ DEL PAÍS VALENCIÀ

Normativa més flexible

Recentment la Conselleria d'Educació ha cedit a la pressió de pares i professors i ha accelerat la normativa per a permetre la regulació de la jornada contínua de cara al pròxim curs, tant en col·legis públics com concertats. Així, Marzà ha rebaixat el percentatge de vots de les famílies necessaris per al canvi d'horari. Ara serà necessari el 55% de vots afirmatius entre tots els pares de cada centre.

La majoria dels col·legis que han sol·licitat canviar l'horari perquè els pares que volgueren arregar als seus fills a les 14 hores pertanyen a la província d'Alacant. A més **23 dels 31 centres** que ja la tenen concedida són de la província d'Alacant. La Conselleria d'Educació donarà a conèixer el pròxim mes de juny tots els col·legis que complixen els requisits. Tots els col·legis començaran la jornada lectiva a les 9 del matí i els que complisquen els requisits de la jornada contínua permetran eixir a les 14 hores a què no es queden a menjar. L'alumne que utilitze el servei de menjador, –mai abans de les 12 ni després de les 15 hores–, no podrà eixir del centre fins a les 17 hores, moment en què entrarà en servici el transport escolar corresponent.

Què li han dit a vosté sobre la jornada escolar intensiva? Que evita la primera hora de la vesprada, «la pitjor» per a treballar?

Convertix en lectiva l'última hora del matí, pitjor segons tot el que se sap de ritmes biològics i psicològics i per la càrrega de treball acumulada.

Que augmentarà el rendiment? No hi ha un sol dada que indique un augment i sí uns quants que apunten un descens del rendiment.

Que seran les mateixes hores? Com els xiquets no aguanten eixe ritme, es retallaran prou minuts entre classes.

Que hi haurà moltes extraescolars a la vesprada? El primer any: després decauran per desinterés del centre i inassistència d'alumnes.

Que no afecta els menjadors? Es perdran comensals i afectarà els que estiguen al límit de la viabilitat econòmica.

Que millorarà la conciliació familiar? La dels mestres i la d'alguns alumnes, però empitjorarà la d'altres (cal alçar-se i gitar-se abans) i no afectarà a la resta. Vostè sabrà quin és el seu cas.

Que els professors tindran més temps per a coordinar-se i per a formar-se? No té efecte sobre formació i reduïx el contacte entre docents.

Que és experimental i s'avaluarà? En 20 anys no s'ha fet en cap centre, i el seu no serà el primer.

No hi ha una sola veu científica a favor de la jornada contínua: només les dels mestres, sobretot els seus sindicats. Li convé a vosté? Si el seu

ASSOCIACIÓ D'INSPECTORS D'EDUCACIÓ DEL PAÍS VALENCIÀ

fill perd temps en l'escola i pot assegurar-li una vesprada formativa, avant; si camina ja just i no pot oferir-li més que la televisió i el carrer, evite-la.

Per què la proposen? Senzill: els mestres s'arpleguen abans; els sindicats guanyen vots; l'esquerra complau als sindicats; la dreta afavorix a la privada, reduïx gastos i dividix a la comunitat escolar. Alguns alumnes guanyen, encara que la majoria perd.

**Mariano Fernández Enguita és catedràtic de Sociologia en la Universitat Complutense de Madrid.*

Elena Martín Ortega (Doctora en Psicologia per la Universitat Complutense de Madrid i Professora Titular en la Facultat de Psicologia de la Universitat Autònoma de Madrid).

“És aconsellable que els alumnes tinguen totes les classes de la jornada seguides, sense un tall de menjar i descans? Hi ha arguments clars per a contestar que no a estes preguntes. L'organització dels temps i els ritmes influïx sempre en l'aprenentatge, però quan parlem de determinades edats, açò és encara més important. Els xiquets i les xiquetes de 3 a 11 anys necessiten moments de canvi i ruptura que els permeten descansar i recuperar l'atenció. I estos talls en les activitats lectives no poden ser excessivament breus. El menjar és també un element necessari. Tenint en compte les hores que passen entre el desdèjuni i el moment del menjar, que per desgràcia van augmentant sobretot en zones on el desplaçament al col·legi porta temps i en els casos en què els progenitors han d'anar-se'n abans deixant els xiquets ja preparats, no és raonable dilatar encara més l'horari del menjador. En la majoria dels sistemes educatius europeus este tall de menjar existix, si bé és cert que no té per què ser tan llarg com el que ara hi ha en la major part dels nostres centres...”

“A més d'estes raons estretament lligades a característiques bàsiques del desenrotllament, no hem d'oblidar un altre argument. En les recreacions els alumnes aprenen coses tan valuoses com en les aules, com bé saben els professors. Els espais d'oci són àmbits privilegiats per a educar en l'afectivitat, en la interacció social, en les aficions, en l'amistat. Estes recreacions han de tindre, perquè, una duració que permeta dur a terme jocs i activitats que exigixen un mínim de temps. La jornada que pot donar resposta a estes necessitats no és per descomptat la denominada jornada contínua. Respectant este equilibri, es poden organitzar molts horaris. El problema no és acabar a les cinc o acabar a les tres. El problema és com distribuir internament les activitats per a assegurar que estes condicions es complisquen...”

ASSOCIACIÓ D'INSPECTORS D'EDUCACIÓ DEL PAÍS VALENCIÀ

“Sense dubte la polèmica té més matisos de què en estes línies s'han apuntat i que no és possible arregar en este curt espai. Però hi ha dos que no em resistisc a deixar plantejats encara que siga com a meres preguntes. Podria tindre alguna cosa a veure en els resultats més favorables que habitualment obté l'alumnat de determinades comunitats autònomes en els estudis d'avaluació el fet de que mantinguen una jornada partida, inclús en educació secundària? Sense pensar per descomptat que este siga l'únic factor que explica esta realitat, no hauríem de deixar de valorar-ho. D'altra banda, per què si la jornada contínua és tan positiva, l'ensenyança privada a què moltes vegades s'associa, amb raó o sense ella, a una educació de qualitat no s'ha plantejat la necessitat d'este canvi, i, al contrari, considera l'amplitud i riquesa de la seua oferta educativa un dels pilars dels seus centres?”